

2011-09-19

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Remissvar Rapportera, anmäla och avhjälpa missförhållanden – för barns och elevers bästa (SOU 2011:33)

Sveriges Skolledarförbunds generella inställning

I skolan läggs en viktig del av grunden för unga människors framtid. Studieresultat och upplevelser i skolan har stor betydelse för hur livet kommer att gestalta sig. Barn och elever har rätt till en god utbildning och en säker arbetsmiljö och det är skolledare, lärare och övrig personal som har ansvar för att se till att de får det.

Syftet med det föreslagna systemet för att rapportera missförhållanden är i grunden gott. Barnens och elevernas rättigheter tillgodoses inte alltid på det sätt som vore önskvärt. Det är svårt att vara emot något som har till syfte att stärka en beroende parts rättigheter men Sveriges Skolledarförbund vill ändå ifrågasätta den analys och de förutsättningar som förslaget vilar på. I det följande går vi närmare in på varför vi gör det.

Inget barn och ingen elev ska behöva utsättas eller riskera att utsättas för allvarliga missförhållanden i skolan. Sveriges Skolledarförbund känner dock tveksamhet inför att införandet av ytterligare ett kontrollsystem är en konstruktiv väg att gå för att hantera de brister som kan uppkomma inom verksamheterna. Utbildning och lärande bygger på en gemensam överenskommelse mellan parter som alla bär ansvar för sin del av processen. I Skollagens 4§ uttrycks det bl.a. genom skrivningen ”Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare”.

Utbildningen i skolan bygger på förutsättningen att alla tillsammans medverkar och tar eget ansvar för att den ska bli så bra som möjligt. Enligt Sveriges Skolledarförbund finns det en risk för att en alltför stark fokusering på anmälningssystem sprider känslan av att ansvaret för att det goda lärandet kommer till stånd främst ligger någon annanstans, någonstans utanför den egna personen. Vi menar att den goda skolan präglas av att alla känner sitt eget ansvar för att göra varje enskild aktivitet och varje process så bra som det möjligtvis går utifrån de förutsättningar som finns. Konstruktivt förbättringsarbete kan aldrig kommenderas fram utifrån/uppiifrån utan måste botten i de berördas egen vilja till förändring.

Sveriges Skolledarförbund har även i tidigare remissvar uppmärksammat risken för att ökat fokus på efterkontroll och regelefterlevnad i förlängningen leder till en rädlans kultur där det blir viktigare att inte göra fel än att göra rätt. Förbundet menar att det nu föreliggande förslaget är ytterligare ett steg i den riktningen. I den nya skollagen skärps kraven på hur skolans personal ska agera när de uppmärksammar att något barn/elev blir utsatt för kränkningar eller riskerar att inte nå

målen för utbildningen. Förbundet har ställt sig bakom denna uppstramning, men uppmanar regeringen att följa upp vilka effekter dessa förändringar får innan beslut fattas om ytterligare rapporteringsskyldigheter, dvs. att avvakta med att införa en rapporterings- och anmälningsskyldighet inom skolväsendet till en sådan uppföljning är gjord.

Vi är väl medvetna om att kvalitetsarbetet inte är tillräckligt bra utvecklat på många skolor. Här har skolledaren en mycket viktig roll. Förbundet vill dock hävda att varaktiga förändringar och förbättringar skulle åstadkommas bättre och effektivare genom stöd till skolors eget utvecklingsarbete. Skolan har begränsade resurser och det är viktigt att de läggs där de gör mest nytta.

Förbundets kommentarer till förslagen i betänkandet

Under förutsättning att regeringen avser att gå vidare med reformen och införa en rapporterings- och anmälningsskyldighet inom skolväsendet anser Sveriges Skolledarförbund att det föreliggande förslaget till stora delar är bra och väl avvägt. I det följande kommenteras valda delar av förslagen i betänkandet.

- Förbundet delar utredarens grundläggande utgångspunkter vad avser att ett system för rapportering av missförhållanden syftar till att identifiera brister i verksamheten, inte peka ut enskilda personer. Det är också av stor vikt att systemet inte används för att kanalisera missnöje inom ett arbetslag eller mellan chefer och medarbetare. Sådana frågor ska tas om hand på annat sätt. I likhet med t.ex. lex Maria-lagstiftningen måste syftet med systemet i första hand vara att stötta och utveckla det kollektiva lärandet i organisationerna, inte repressiv bestraffning. Det är viktigt att detta framhålls så att alla verksamma i förskola och skola är överens om avsikterna.
- Definitionen av när något ska betraktas som ett missförhållande uppfattar vi som väl avvägd. Därmed inte sagt att bedömningarna kommer att vara lätta.
- Sveriges Skolledarförbund ställer sig bakom bedömningen att rapporterings- och anmälningsskyldigheten inte ska gälla rektor/förskolechef. Det uppdrag som riktas direkt till rektor och förskolechef i skollagen gör att det är orimligt att rektor och förskolechef skulle omfattas.
- Förbundet delar utredarens uppfattning att rapporter ska lämnas in i nära anslutning till att ett missförhållande upptäckts och att rapporterna inte ska vara anonyma. Ska systemet kunna fungera som ett kvalitetssäkringsverktyg och inte bli en kanal för allmänt missnöje, är det viktigt att dessa riktlinjer följs.
- Merparten av de händelser som skulle kunna tänkas ligga till grund för en rapport hanteras av rektorer och förskolechefer redan idag. Förslagen i betänkandet ställer dock större krav på formalia och administrativ hantering. Sveriges Skolledarförbund är bekymrat över att de ökade kraven på rättsäkra handlägningsrutiner i landets skolor sällan åtföljs av ökade satsningar på administrativt stöd för rektorer och förskolechefer. Resultatet blir alltför ofta att rektor själv får utföra arbetet och får därmed allt mindre tid för sitt centrala uppdrag som ansvarig för studieresultaten. Skolledares arbetssituation är redan väldigt pressad och enligt vår uppfattning är det en av anledningarna till att kvalitetssäkringsarbetet ibland brister idag.

- Utredaren skriver i betänkandet att underlåtenhet att rapportera inte ska vara behäftad med någon form av sanktion. Sveriges Skolledarförbund delar den grundläggande uppfattningen eftersom systemet måste ses som ett verktyg för att förbättra verksamheten, inte som ett repressivt bestraffningsinstrument. Utredaren har inte berört den nyligen införda lärarlegitimationen i sin argumentation. Förbundet saknar en diskussion kring om legitimationen i sig bör medföra ett särskilt ansvar för upprätthållande av kvaliteten i verksamheten och om denna uppgift i så fall har någon beröringspunkt med ett ansvar för att uppmärksamma missförhållanden.
- Sekretessfrågorna blir mer och mer aktuella inom skolan i takt med de ökade kraven på dokumentation. Sveriges Skolledarförbund uppfattar att analysen kring hur den starka sekretessen inom den medicinska delen av elevhälsan förhåller sig till förslagen i betänkandet är otydlig. Utredaren hänvisar också vissa frågor till den pågående utredningen om sekretess inom skolväsendet. Förbundet vill framhålla att alla sådana oklarheter måste vara utredda innan en eventuell reform genomförs.
- I betänkandet åläggs rektor/förskolechef ett flertal uppgifter i sin roll som chef och ledare för verksamheten. Utredaren anger inte om dessa uppgifter ska vara möjliga för att delegera vidare i organisationen eller inte. Sveriges Skolledarförbund utgår därmed från att delegationsmöjlighet finns, vilket är bra. Utformningen av den nya skollagen, där rektors och förskolechefernas ansvar lyfts fram och utvidgas, utgår från att rektor/förskolechef har möjlighet att fördela uppgifterna inom sin ledningsorganisation. Det är viktigt att antalet uppgifter som inte får delegeras begränsas till de som har allra störst inverkan på en elevs studiesituation.

För skolans framtid är det viktigt att skolledaruppdraget uppfattas som tillräckligt attraktivt för att locka de allra bästa krafterna. Sveriges Skolledarförbund hyser en viss oro för att utvecklingen går mot att skolledare tilldelas ett växande ansvar utan att det motsvaras av ökat inflytande över förutsättningarna att axla ansvaret. Den utvecklingen behöver brytas för skolans och samhällets bästa.

Med vänlig hälsning

Lars Flodin
Förbundsordförande